

EDITORIAL

De ce dedicăm acest număr educației culturale?

Carmen CROITORU

Redactor-Şef

Sunt deja câțiva ani de când INCFC semnalează prin studii și cercetări lipsa preocupării pentru diminuarea unei bariere de consum cultural care se relevă ca fiind în ascensiune la fiecare sondaj de consum. Bariera de înțelegere a bunurilor culturale, fie ele clasice sau contemporane, depinde direct de nivelul de cunoștințe și de familiarizarea tinerelor generații cu limbaje și forme de expresie artistică prin care se materializează produsele culturale propuse. În analizele încrucișate succesive ale Barometrului de consum cultural, această barieră educațională se prefigurează ca fiind în creștere și se regăsește în numărul crescut de non-consumatori care se auto-exclud pentru că nu au așteptări sau curiozitate față de toate formele de cultură, dar mai ales față de lectură. Frecventarea bibliotecilor sau cumpărarea de carte sunt, firește, și semnele dispariției infrastructurii bibliotecilor și a librăriilor, dar, în același timp, profilul consumatorului uzual de cultură se distanțează tot mai mult de non-consumator și prin practicile de timp liber și prin preferințe ponderate față de divertismentul facil gratuit sau prin frecvența participării.

Nu voi relua aici demonstrația acestei interdependențe directe dintre Cultură și Educație cercetată încă din secolul trecut, dar considerată secundară de politicile, strategiile și normativele culturale contemporane. Cred că ar fi, însă, potrivit să reamintesc cât de conectate sunt cele două domenii și cât de important este sprijinul autorităților și instituțiilor responsabile, deoarece scopul final al Educației și cel al Culturii este să ofere instrumente de apreciere și poziționare socială a indivizilor și a comunităților în societate, dar și repere valorice solide și autentice. Prin toate funcțiile sale și prin toate conexiunile cu bunăstarea socială sau individuală, Cultura se bazează pe ceea ce reușește să imprime Educația în anii dedicați alfabetizării copiilor și tinerilor. Pe de altă parte, Educația nu mai face recomandări pentru orientarea copiilor: prin înlocuirea profesorilor de vocație cu pregătire pluridisciplinară cu profesori cu pregătire limitată în zona tehnică se pierde constant resursa umană competentă, capabilă să contextualizeze sau să plaseze în timp și spațiu informațiilor predate.

<https://doi.org/10.61789/rm.2024.01>

Aria de adresabilitate pentru educație culturală nu ar trebui să fie segregată pe categorii de vârstă, deoarece atât alfabetizarea, cât și îmbogățirea universului spiritual prin cunoaștere simbolică și metaforică sunt indispensabile conceptului de bunăstare individuală. Dar nu putem să nu recunoaștem că acest demers trebuie început la vârste fragede, pentru că setează obiceiuri de consum, de petrecere a timpului liber și hrănește curiozitatea firească de dezvoltare a viitorilor maturi.

Cum s-au disociat cele două domenii de activitate și cu ce consecințe?

Vreme de secole, Cultura a înglobat artele, literatura și științele într-un tip de abordare creionat de filosofia greacă, dar nevoia de dezvoltare a științelor a desprins treptat științele care aveau nevoie de cunoștințe tehnice care presupuneau alte specializări și moduri de gândire mai pragmatice.

Secolul industrializării și cel al marilor descoperiri științifice a separat și mai clar științele exacte de domeniul Culturii, care a păstrat artele și literatura fără să producă însă și separarea de Educație, care a continuat să utilizeze învățarea prin expresii culturale până aproape de secolul XIX, când divizările doctrinare au polarizat conceptele între capitalism și socialism (cu toate derivatele lor).

Această împărțire bazată pe concepte economice distincte a polarizat excesiv societățile care au pornit într-o cursă de diferențiere materialistă, ignorând tot mai mult natura umană și relațiile sociale. Din dorința de a-și promova avantajele, cele două sisteme au ajuns până la rescrierea valorilor culturale fundamentale, fără să intuiască și efectele asupra indivizilor sau comunităților. Cursa economică pentru atragerea forței de muncă și a resurselor inteligente a ignorat complet efectele devastatoare pe care le-au generat impunerea regimurilor aferente celor două moduri de a construi. Ambele sisteme s-au confruntat cu eșecuri sociale majore, dar întregul secol concentrat pe acumulare de capital material a fost marcat de un învățământ obligat să promoveze superiorități inexistente și o cultură cu moduri de gândire diametral opuse. Pare ciudat să facem asemenea excursii reduționiste, dar ceea ce intenționez să subliniez este efectul produs de sistemele politice asupra administrării celor două domenii, întrucât atunci când școlile, dar mai ales universitățile, și-au revendicat disciplinele și au despărțit învățământul tehnic de cel umanist, s-a creat și o prăpastie de competențe ireconciliabile între două domenii cu impact major în conștiințele civice. Cercetarea și științele educației au demonstrat, însă, că niciun set de cunoștințe tehnice nu poate fi folosit sau aplicat în abstract, fiind întotdeauna necesară plasarea în context social și istoric, cum la fel de clar este că artele, filosofia și științele sociale nu pot ignora avansul tehnologic major și modul în care aceste inovații au schimbat radical lumea.

Democrațiile contemporane au reconectat Educația de Cultură și, prin intermediul științelor sociale, în unele state, politicile, strategiile și deseori chiar măsurile normative au obiective comune.

Dar ce spunem, de fapt, când spunem Educație Culturală?

În ciuda atenției sporite asupra acestui subiect, nu există încă o definiție uniformă a educației culturale. Abordările teoretice se referă, mai degrabă / adesea la aceasta ca la un concept general care include intersecția dintre domeniile culturii și educației.

Educația artistică și educația culturală sunt două concepte diferite, dar complementare. Educația artistică se concentrează pe abilitățile și cunoștințele specifice legate de arte – și se adresează profesioniștilor care aleg o carieră creativă, în timp ce educația culturală este o noțiune mai largă, care cuprinde cunoștințe, abilități și atitudini față de formele de cultură disponibile. Educația artistică identifică și antrenează talente, în timp ce educația culturală se adresează tuturor cetățenilor cărora le facilitează accesul la bunuri culturale. De exemplu, educația culturală poate include învățarea despre istoria, tradițiile și obiceiurile unei anumite culturi, precum și învățarea despre arta, muzica, literatura și alte forme de expresie specifice acelei culturi. Educația artistică reprezintă o subcategorie a educației culturale, dar ambele contribuie la dezvoltarea culturii generale și a creativității oamenilor.

Educația culturală este o noțiune asociată și complementară celei de educație artistică, așa cum a fost aceasta conturată de către UNESCO, în documentul rezultat în urma primei *Conferințe Globale a Educației Artistice*¹ (2006), și este utilizată ca noțiune de sine stătătoare în țări precum Anglia, Austria și Olanda. Aceste țări reprezintă o excepție la nivel global, unde sintagma de „educație artistică” și cea de „educație artistică și culturală” sunt folosite în mod predominant².

UNESCO le-a propulsat în mediul internațional ca mijloc de îmbunătățire structurală a rezultatelor educaționale ale elevilor și ca surse de creativitate și inovație insuficient explorate. Acestui impuls i se vor adăuga și alte contribuții – din partea Organizației Națiunilor Unite (sub forma capitolului dedicat educației din *Sustainable Development Goals*), OECD (rapoartele de evaluare internaționale PISA, PIAAC), Uniunea Europeană (politicile cu privire la creativitate și la competențele-cheie privind învățarea pe întreaga durată a vieții) – care vor integra, în forme diferite, educația artistică și educația culturală pentru a face față provocărilor secolului XXI: criza climatică, avansul tehnologic, schimbările demografice etc.

“Educația artistică și educația culturală sunt esențiale pentru învățarea pe tot parcursul vieții și pentru dezvoltarea completă a personalității și cetățeniei. Ele cuprind procese de învățare și dezvoltare în educația formală, informală și non-formală. Această înțelegere se bazează pe o abordare holistică a educației și învățării, îmbrățișând toate competențele umane, emoționale, fizice, cognitive, sociale, estetice și

1 *Road Map for Arts Education. Building Creative Capacities for the 21st Century*, 2006

2 *Report on the Survey on the Implementation of the Road Map for Arts Education*, 2010

morale. (...) Educația artistică/ educația culturală încurajează oamenii să învețe despre patrimoniul lor cultural și să interacționeze cu diverse forme de artă tradițională și contemporană (educația artistică, în sens restrâns) și cultură cotidiană (educația culturală, în sens larg) ca sursă și resursă pentru tot parcursul vieții.”³

Pentru că Patrimoniul în toate formele a fost întotdeauna o sursă nepuizabilă de cunoaștere substanțială și de exemplificare a valorilor culturale identitare și universale, ni se pare oportun să începem promovarea unei noi profesii și a unor programe de educație culturală de la exemplu oferit de domeniul patrimoniului, primul care a făcut pași concreți în această direcție.

În perioada 2023-2024 s-au discutat și stabilit toate etapele necesare includerii pe agenda guvernamentală a unei politici și a unei strategii pentru Educație culturală. O astfel de politică va putea identifica instrumentele necesare activării stakeholderi-lor, dar și resurselor necesare punerii în practică a unei noi ocupații cu un extraordinar potențial de diseminare. În acest fel, o bună parte a instituțiilor publice de cultură, inclusiv muzeele, vor pune la dispoziție infrastructura pentru desfășurarea programelor, iar sistemul educației va identifica inserția acestor programe în programele școlare, reușind, poate, să renunțe la materii care se dovedesc dispensabile. În egală măsură, autoritățile locale, cele mai interesate de îmbunătățirea nivelului de cunoaștere al cetățenilor de care răspund, au posibilitatea de a eficientiza atât subvențiile pentru Educație, cât și cele pentru Cultură.

Conf.univ.dr. Carmen CROITORU
Redactor-Şef
revistamuzeelor@culturadata.ro